

Diferenciace českého národního jazyka

Spisovný a nespisovný

- 1) Spisovný – neutrální, knižní, hovorový
- 2) Nespisovný – obecná čeština, nářečí, slang (argot, profesionalismy)

Pravdová, M. a kol. *Akademická příručka českého jazyka*. Praha: Academia, 2014.

Pravidla českého pravopisu, 1993

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost

Internetová jazyková příručka (příručka.ujc.cas.cz) – SSČ, SSJČ

Velká variantnost českého jazyka – souběžně existují tvarové a stylové varianty.

Dána historickým vývojem, vývojem skloňovacích typů atd.

Čeština může obsahovat až tři tvary u jednoho slova, např.

slovo *popel* ve 2. p. j. č. má tři tvary: *popela*, *popelu*, *popele*

Velká variantnost

1. bez stylového rozlišení

2. p. sg. budíku, -a

6. p. sg. rybníku, -ce atd.

2. významové rozlišení

1. p. pl. lokty, lokte

3. a 6. p. pl. loktu, -i; v Lokti – v loktu

Mluvili o Mníchovu/o Mníchově.

Syntagmatická spojení: výklad snu x probudit se ze sna (2. p. sg.); bez dřevěného klínu x spadlo mu něco do klína (2. p. sg.)

3. stylově rozlišené varianty

hokejisté/hokejisti

kupuji/kupuju atd.

Spisovná čeština

Neutrální – použitelná ve všech funkčních stylech

Hovorová spisovná čeština – mluvená varianta spisovné češtiny, mluvený jazyk

Knižní – psanost, ale i zde je její užití motivováno

Hovorová spisovná čeština

1. děkuji/**děkuju**; mohu/**můžu**
2. budeme /**budem**
3. hokejstě/**hokejisti**
4. křikl/**křiknul** (ne ale vzniknul atd. – nespisovná)
5. oblékat/**oblíkat**
6. chlapec/**kluk**
7. frazémy – vzít rozum do hrsti atd.

Knižní (spisovná)

Pakliže, dle, kráčet, píši, hoch, nedokáži, semknout se v řady, segment, selekce

Nespisovná čeština

Obecná čeština

1) í/ý – ej

dobrý – dobrej

mlýn – mlejn

2) é – í/ý

mléko – mlíko

téct – týct

3) ú – ou

úzko – ouzko

4) 0 – v

okno – vokno

5) 1. p. pl. – unifikace tvaru adjektiva, synkreze (sjednocení)

hezké holky, hezcí kluci, hezká auta – hezký holky, kluci, auta

6) 7. p. pl. pod. jmen – univerzální koncovka – ama

s holkami, sousedy, kluky, auty – holkama, susedama, rukama, autama

7) 6. p. pl. pod. jmen – univerzální koncovka – ách

na písčích, kolech, sloupech – pískách, kolách, sloupách

8) apokopované tvary 3. os. sg. préterita (ztráta posledního fonému)

(on) mohl – moh; kopl – kop

3. os. pl. prézenta

(oni) vyrábějí – vyráběj (hledějí – hleděj)

9) dloužení hlásek

vzadu, pivo, dveře, bože – vzádu, pívo, dvěře, bóže

krácení hlásek

skříním, říkám, stůj – skřínim, říkám, stuj

zjednodušování souhláskových skupin – vždycky – dycky, lžička – žička, který – kerý, kterej

10) obecně české lexémy – často pův. z němčiny

ksicht, štrikovat, štamgast, cifršpión, štempl, špitál, fabrika atd.

vohoz, somrák, kilo, bedna (chytrá hlava), zmáknout (zvládnout) atd.

Regionální rozdíly (Č vs. M)

oblastní spisovné varianty

hřmít X hřmět

čnít X čnět

[nashledanou] X [nazhledanou]; [schoda] X [zhoda], ale [zešit] nespisovné

Jedna varianta je nespisovná (ta moravská)

okurka – okurek

kobliha – koblih

příkop – příkopa

botka – botek (ve Valašském Meziříčí je prodejna Botek)

ta kredenc – ten kredenc

některé rovnocenné: hadra – hadr

větev – haluz

polštářek – peřinka

truhlářství – stolářství

rozsvítit – rožnout

překážet - zavazet

Odhalte nespisovné tvary a tvary hovorové spisovné:

Včera mi bylo líp. – Viděla jsem ho taky oblíkat se. – Hokejisti vyhráli turnaj. – Byl to velký kluk, s velkýma očima a brejlema. – Jsou to ti chlapi s červenýma kulichama. – Budem na tebe čekat v čekárně. – Barmě můžete pomoci i vy. – Hodiny se vyrábí ve Šternberku. – Papír mi vytisknul.